

**«АСТАНА» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫНЫҢ
АПЕЛЛЯЦИЯЛЫҚ СОТЫНДА**

2025 жылғы 6 мамыр

№AIFC-C/CFI/2023/0002, №AIFC-C/CA/2023/0040 және №AIFC-C/CFI/2024/0018 істер

MICHAEL WILSON & PARTNERS, LIMITED

Талап қоюшы

қарсы

**(1) CJSC KAZSUBTON
(2) KAZPHOSPHATE LLP
(3) KAZPHOSPHATE LIMITED**

Жауапкер

және

MICHAEL EARL WILSON

Қосылған тарап

**ЕКІНШІ ЖАУАПКЕРДІҢ МАЙКЛ ЭРЛ УИЛСОН МЫРЗАҒА ҚАТЫСТЫ СОТ ШЫҒЫНДАРЫН ӨНДІРУ ТУРАЛЫ
ӨТІНІШІ БОЙЫНША СОТ ШЕШІМІ**

Сот Судьясы:

Сэр Стивен Ричардс

Кіріспе

1. Осы ұзаққа созылған сот ісінің соңғы кезеңі ретінде Соттың қарауына Екінші Жауапкер – Kazphosphate LLP («KPLLP») компаниясының Майкл Эрл Уилсон мырзаға жеке тұлға ретінде сот шығындарын өндіру туралы өтініші ұсынылған. Бұл өтініш Астана халықаралық қаржы орталығы сотының («АХҚО Соты») Ережесінің 26.26 немесе 26.28 тармақтарына сәйкес берілген. 26.26 тармақ Сотқа сот процесіне қатыспайтын тұлғаға қатысты шығындарды өндіру туралы бұйрық шығару өкілеттігін береді. 26.2 тармақ Сотқа заңды немесе өзге де өкілге қатысты шығындарды өтеу туралы бұйрық шығару өкілеттігін көздейді. Майкл Эрл Уилсон мырза – білікті адвокат (solicitor), ол бүкіл іс барысында Талап қоюшы – Michael Wilson & Partners, Limited («MWP») компаниясының мүддесін қорғап келген. Алайда оның қандай нақты мәртебеде әрекет еткені және оның іс-әрекетінің қаншалықты маңызды болғаны дау нысанасы болып табылады. MWP – Британдық Виргин аралдарында («BVI») тіркелген компания. KPLLP – Қазақстан Республикасында тіркелген компания.
2. Істің мәні мынада: MWP пайдасына Англия Жоғарғы Соты мен Нидерланд соттары тарапынан бірқатар шешімдер мен бұйрықтар шығарылған. Бұл шешімдер MWP компаниясының KPLLP мен Бірінші Жауапкерге көрсеткен заң қызметтері үшін төленбеген гонорарларға қатысты болып табылады. Сот шешімдері бойынша, соның ішінде шығындар мен пайыздарды қоса алғанда, KPLLP мырза Майкл Эрл Уилсонға және MWP-ге төлеуге тиіс берешек жүздеген мың АҚШ долларын құрайды. Сотқа бұл қарыздар бойынша кең көлемді дәлелдемелер ұсынылғанымен, олардың егжей-тегжейі осы іс үшін шешуші мәнге ие емес.
3. АХҚО Сотындағы іс жүргізу MWP компаниясының осы шетелдік сот шешімдері мен бұйрықтарын АХҚО Соты арқылы орындауға ұмтылуынан туындаған. Бұл әрекет Қазақстанның жалпы юрисдикция соттары арқылы орындауға қол жеткізе алмағаннан кейін жасалған.
  - (1) Біріншіден, MWP АХҚО Сотының Бірінші саты сотына («БСС») сот шешімдерін тану және орындау туралы бұйрық шығару жөнінде талап берген (№ AIFC-C/CFI/2023/0002 іс). 2023 жылғы 26 қыркүйектегі шешімде БСС бұл іс бойынша Соттың юрисдикциясы жоқ деп танып, талап арызды қанағаттандырудан бас тартып, істі тоқтатқан. 2023 жылғы 31 қазандағы қосымша шешіммен БСС MWP-ден KPLLP пайдасына 14 238,45 АҚШ доллары көлемінде сот шығындарын өндіріп беруді, сондай-ақ үшінші жауапкердің пайдасына да шығындарды өтеу туралы бұйрық шығарған.
  - (2) Одан кейін MWP АХҚО Сотының Апелляциялық сотына («АС») осы шешімдерге апелляция беруге рұқсат сұрап өтініш берген. Өтініш құжаттар негізінде, ауызша тыңдау өткізілмей қаралып, 2024 жылғы 31 қаңтардағы шешіммен апелляцияға рұқсат беруден бас тартылған (№ AIFC-C/CA/2023/0040 іс). Бұл іс бойынша сот шығындары туралы бұйрық шығарылмаған.
  - (3) Кейін MWP апелляцияға рұқсат беру туралы өтінішті ауызша тыңдауды қайта қалпына келтіру жөнінде өтініш берген. Бұл өтініш 2024 жылғы 28 тамыздағы шешіммен қанағаттандырылмаған. Сот құжаттар негізінде қабылданған шешімнен кейін апелляцияға рұқсат беру мәселесі бойынша ауызша тыңдауды қайта өткізуге құқық жоқ екенін анықтаған. Аталған өтінішке № AIFC-C/CFI/2024/0018 жеке іс нөмірі берілгенімен, ол № AIFC-C/CA/2023/0040 ісімен байланысты қосымша өтініш болып табылған. 2024 жылғы 12 қарашадағы бұйрықпен АС KPLLP пайдасына MWP-ден 1 000 000 теңге көлемінде сот шығындарын өндіріп беруді, сондай-ақ үшінші жауапкер пайдасына шығындарды өтеу туралы шешім шығарған.
  - (4) БСС шығарған сот шығындарын орындауға арналған атқарушылық парақтар 2023 жылғы 23 ақпанда берілген. Кейін MWP оларды кері қайтарып, қателерді түзетіп, қайта ресімдеу туралы өтініш берген. Бұл қателер компанияның мекенжайы мен тіркеу деректеріне

қатысты болған және Қазақстандағы филиал туралы сілтемені алып тастауға қатысты еді. 2025 жылғы 10 қаңтардағы БСС бұйрығымен бұл өтініш ішінара қанағаттандырылған: атқарушылық парақтарға MWP-дің BVI компаниясы екені туралы мәліметтер енгізілген, алайда Қазақстандағы филиалға қатысты деректер сақталған. KPLLP-тың бұл өтінішті қанағаттандырмау туралы талабы қабылданбаған. БСС бұл өтініштер бойынша сот шығындары туралы бұйрық шығармаған. MWP-дің 2025 жылғы 10 қаңтардағы бұйрыққа апелляция беру туралы өтініші әлі де Апелляциялық соттың қарауында.

- (5) АХҚО Сотының іс жүргізуі басталғаннан кейін орындау рәсімдері Қазақстан Республикасының ұлттық заңнамасына сәйкес жалпы юрисдикция соттарының бақылауымен жүзеге асырылады. MWP бұл рәсімдерге қатысты жалпы юрисдикция соттарына жеке шағымдар берген, бірақ бұл жерде олардың егжей-тегжейі маңызды емес.
  - (6) Осы негізгі кезеңдерден бөлек, іс жүргізу барысында көптеген қосымша өтініштер мен нұсқаулар берілген.
  - (7) KPLLP-тың Майкл Эрл Уилсон мырзаға жеке тұлға ретінде сот шығындарын өндіру туралы өтініші 2024 жылғы 31 желтоқсанда берілген. Бұл өтініш 2025 жылғы 10 қаңтардағы атқарушылық парақтарды өзгерту туралы бұйрыққа бірнеше күн қалғанда берілгенімен, ол сол бұйрыққа әсер етпеген. KPLLP-тың шығындарды өтеу туралы өтінішінің кейінгі қаралу барысы төменде талқыланады.
4. KPLLP-тың сот шығындарын өндіру туралы өтініш беруінің негізгі екі себебі бар. Біріншіден, MWP-ға қатысты шығарылған сот шығындары бойынша бұйрықтар толық орындалмаған, және KPLLP өз пайдасына берілген атқарушылық парақты толық көлемде орындатуға қол жеткізе алмаған. Атқарушылық іс жүргізу нәтижесінде Қазақстандағы MWP филиалының активтеріне өндіріп алу арқылы шамамен 6 000 АҚШ доллары ғана өндірілген. Басқа активтерді анықтау немесе BVI юрисдикциясы шегінде өндіріп алу мүмкін болмаған. Алайда Майкл Эрл Уилсон мырза Қазақстанда тұрады және оның жеке активтері бар деп есептеледі, сондықтан оған жеке тұлға ретінде сот шығындарын өндіру туралы бұйрық шығарылған жағдайда сол активтерге тыйым салуға болады деп болжанады. Екіншіден, Майкл Эрл Уилсон мырза MWP атынан сот ісін жүргізу барысында орынсыз және негізсіз әрекеттер жасағаны, көптеген негізсіз өтініштер, сұраулар, электрондық хаттар және басқа да құжаттар бергені, бұл тараптар мен Сот үшін қолайсыздық туғызып, ресурстардың орынсыз жұмсалуына әкелгені айтылады. Оның бұл әрекеттері KPLLP үшін негізсіз қосымша сот шығындарын туындатқан деп көрсетілген.

Аталған іс жүргізудің тарихы

5. Жоғарыда көрсетілгендей, KPLLP-тың Майкл Эрл Уилсон мырзаға қатысты жеке тұлға ретінде сот шығындарын өндіру туралы бұйрық шығару жөніндегі өтініші 2024 жылғы 31 желтоқсанда берілген. Аталған өтініш «Екінші жауапкердің сот шығындарын өндіру туралы өтініші» атты құжатта қамтылып, оған негіздеме ретінде жазбаша дәлелдемелер және бұйрықтың жобасы қоса тіркелген. Өтініш Сот Аппаратына, сондай-ақ MWP компаниясының Сотпен және тараптармен белсенді хат алмасуда тұрақты пайдаланылатын электрондық пошта мекенжайларына, оның ішінде michael.wilson@mpw.kz мекенжайына жіберілген. Аталған өтініш АХҚО Сотының Регламентінің 26.26 немесе 26.28 тармақтарына сәйкес беріліп, «Талап қоюшының өкілі немесе Қазақстандағы филиалының директоры Майкл Эрл Уилсон мырзаға қатысты сот шығындарын өндіру туралы бұйрық шығару» туралы талапты қамтыған. Өтініште KPLLP тарапынан оны бергенге дейін Майкл Эрл Уилсон мырзаның құқықтық мәртебесін (заңды өкіл, директор немесе өзге тұлға ретінде әрекет етуін) анықтау мақсатында шаралар қабылданғаны, алайда ол ынтымақтастықтан бас тартқаны көрсетілген. Өтініштің тақырып бөлігінде Бірінші саты сотындағы бастапқы талап бойынша іс нөмірі (AIFC-C/CFI/2023/0002) көрсетілгенімен, негізгі мәтінде Апелляциялық соттағы апелляцияға рұқсат беру туралы өтінішке және аталған өтініш бойынша ауызша тыңдауды қайта бастау туралы істерге (AIFC-C/CA/2023/0040 және AIFC-C/CFI/2024/0018) сілтемелер жасалған.

6. 2025 жылғы 28 ақпанда мен аталған өтініштен туындайтын нұсқауларды шығардым. Бұл нұсқаулар өтініш жіберілген электрондық пошта мекенжайларына жолданды. Нұсқауларда, ең алдымен, мыналар көзделді:

«Екінші жауапкердің 2024 жылғы 31 желтоқсандағы АХҚО Сотының 26.26 немесе 26.28 тармақтарына сәйкес Майкл Эрл Уилсон мырзаға (бұдан әрі – «Уилсон мырза») қатысты сот шығындарын өндіру туралы бұйрық шығару жөніндегі өтінішін және Соттың аталған өтініште көтерілген мәселелерді алдын ала қарауын ескере отырып, қаулы етіледі:

1. *Уилсон мырза тек сот шығындары мәселесін қарау мақсатында AIFC-C/CFI/2023/0002, AIFC-C/CA/2023/0040 және AIFC-C/CFI/2024/0018 істері бойынша тараптар құрамына енгізілсін (26.26(1) тармақ негізінде)».*
7. Бұдан әрі нұсқауларда өтінішті 2025 жылғы 23 сәуірге белгіленген бейнебайланыс арқылы өткізілетін сот отырысына енгізу қарастырылды. Сонымен қатар, KPLLP пен Уилсон мырза тарапынан күәлік айғақтарын, құжаттарды және өкілеттіктерді ұсыну, электрондық құжаттар пакеттерін дайындау, негізгі құқықтық ұстанымдарды беру, сондай-ақ сот отырысында материалдарды ұсыну уақытының тәртібі белгіленді. Кейіннен шектеулі мерзім ұзартулар берілді (2025 жылғы 2 сәуірдегі Аппараттың электрондық хатында «кестеге бұдан әрі өзгерістер енгізілмейді» деп көрсетілген). Соңғы мерзімдер келесідей айқындалды: KPLLP үшін қосымша дәлелдемелерді ұсыну – 26 наурыз, Уилсон мырза үшін – 4 сәуір, электрондық құжаттар пакеттерін ұсыну – 11 сәуір, ал негізгі құқықтық ұстанымдарды беру – 16 сәуір. Сот отырысының күні барлық кезеңде өзгеріссіз қалды.
8. 2025 жылғы 2 сәуірде стандартты талап арыз/өтініш нысанында беріліп, 3 сәуірде Сотта тіркелген (іс № AIFC-C/CFI/2023/0002) өтінішінде MWP келесіні мәлімдеді: KPLLP-тың 2024 жылғы 31 желтоқсандағы болжамды өтініші тиісті әрі жарамды өтініш болып табылмайды, сәйкесінше қазіргі уақытта АХҚО Сотында қаралуға жататын ешқандай өтініш жоқ; сондай-ақ 2025 жылғы 28 ақпандағы сот нұсқауларын жою және кез келген тыңдауды тоқтату қажет. Бұл өтініш бұдан әрі «қарсы өтініш» деп аталады. Онда 2025 жылғы 4 ақпандағы электрондық хатта қысқаша баяндалған мәселелер кеңейтіліп қарастырылған. Қарсы өтініштің мазмұнына және Уилсон мырзаның сот отырысындағы уәждеріне сәйкес, оның ұстанымы төмендегідей болды: оған қатысты негізделген сот шығындары туралы өтініш берілмеген; сот нұсқауларына қарамастан ол іс жүргізудің тарабы болып табылмайды; өтінішке қарсы барлық әрекеттер (оның ішінде дәлелдемелер ұсыну) MWP компаниясы арқылы жүзеге асырылған; ол тек MWP атынан әрекет еткен, жеке өзі тарап ретінде қатыспаған. Аталған мәселе төменде шешілуі тиіс негізгі мәселелердің бірі ретінде қарастырылады. Осы арада істің өзге мән-жайларын баяндау барысында «MWP» тарапынан немесе оның атына жолданған хабарламаларға сілтеме жасалады, бұл олардың нақты Уилсон мырза тарапынан немесе оның атынан жіберілген-жіберілмегенін айқындауға нұқсан келтірмейді.
9. 2025 жылғы 3 сәуірдегі Сот Аппаратының электрондық хатында тараптарға қарсы өтініш жолданып, онда: «Егер тараптар ұсынылған өтінішке жауап ретінде қосымша құжаттар ұсынуды қаласа, оларды 2025 жылғы 17 сәуір, Астана уақытымен сағат 17:00-ге дейін ұсына алады» деп көрсетілген. Бұл мерзім мен 2025 жылғы 28 ақпандағы нұсқауларда белгіленген кесте арасында қайшылық болғанымен, оның нақты негізі болмаған.
10. KPLLP менің нұсқауларымда көрсетілген ұзартылған мерзімдерді сақтады. Қосымша дәлелдемелер ретінде KPLLP заң бөлімінің басшысы Наталья Чернякова ханымның күәлік айғақтары және АХҚО Сотындағы түрлі іс жүргізулерде KPLLP мүддесін қорғаған заң фирмасының серіктесі Бахыт Түкулов мырзаның күәлік айғақтары ұсынылды. KPLLP атынан тыңдауға арналған электрондық құжаттар пакеті (Hearing Bundle A) және негізгі құқықтық ұстанымдар тиісті түрде ұсынылды.
11. MWP өз дәлелдемелерін Уилсон мырзаның күәлік айғақтары арқылы белгіленген мерзімде ұсынды. Сонымен қатар, соттың сұрауы бойынша KPLLP MWP үшін электрондық құжаттар пакетін

ұсынғанымен, MWP оны жеткіліксіз деп санап, 725 беттен тұратын жеке құжаттар пакетін («MWP тыңдауға арналған құжаттар пакеті 23.04.25») және бөлек құқықтық дереккөздер жинағын ұсынды. Негізгі құқықтық ұстанымдар ресми түрде ұсынылмағанымен, 2025 жылғы 2 сәуірдегі құжат тыңдауға арналған материалдардың құрамында берілген.

12. 2025 жылғы 17 сәуірде, белгіленген мерзімге сәйкес, KPLLP қарсы өтінішке қысқаша жауап ұсынды. Бұл жауап негізгі құжаттар пакеті тапсырылғаннан кейін берілгендіктен, Сотқа жеке құжат ретінде ұсынылды.
13. Сондай-ақ 2025 жылғы 17 сәуірде MWP қосымша дәлелдеме ретінде аға заңгер ретінде көрсетілген Ермек Аубакиров мырзаның куәлік мәлімдемесін ұсынды. Аталған мәлімдемеде KPLLP-тың 2024 жылғы 31 желтоқсандағы шығындарды өндіру туралы өтінішіне қарсылық білдіру, 2025 жылғы 2 сәуірдегі қарсы өтінішті қолдау, Чернякова ханым мен Тукулов мырзаның куәлік айғақтарына жауап беру, сондай-ақ MWP-тың ағылшын және нидерланд сот шешімдерін орындау мәселелері бойынша түсініктемелер беру көзделген. Мәлімдемеде көптеген құқықтық уәждер мен жаңа фактілік деректер келтірілген. Ол мерзімінен кеш ұсынылған және мерзімді ұзарту туралы өтінішхатсыз берілген.
14. KPLLP Аубакиров мырзаның жазбаша куәлік мәлімдемесінің дәлел ретінде қабылдануына дереу қарсылық білдірді. Мен бұл мәселе бойынша шешімді 23 сәуірдегі сот отырысының басында көп ұзамай қабылдадым. Уилсон мырзаға өз күмәндерімді білдіріп, оларға жауап беру мүмкіндігін бергеннен кейін, мен аталған жазбаша мәлімдеме Соттың рұқсатынсыз дәлел ретінде қабылдана алмайды деп танып, өзімнің процессуалдық өкілеттігімді пайдалана отырып, мұндай рұқсат беруден бас тарттым. Менің негіздемелерім төмендегідей болды: (i) жазбаша мәлімдеме KPLLP-тың шығындарды өндіру туралы өтінішіне немесе оны қолдауға ұсынылған дәлелдерге жауап ретінде ұсынылған бөлігінде, ол Сот белгілеген (және MWP өтініші бойынша ұзартылған) мерзімнен едәуір кеш берілген, әрі алдын ала кестеге бұдан әрі өзгерістер енгізілмейтіні туралы нақты ескерту жасалған, алайда мерзімнің бұзылу себептері бойынша ешқандай түсініктеме ұсынылмаған; (ii) жазбаша мәлімдеме қарсы өтінішті қолдау мақсатында ұсынылған бөлігінде, мерзім мәселесі туындамайды, себебі 3 сәуірдегі Сот Аппаратының хаты тек қарсы өтінішке «жауап ретінде» қосымша материалдарды ұсыну үшін 17 сәуірге дейін мерзім берген, ал оны қолдау үшін материалдар ұсынуға арналмаған және бұрын белгіленген кестені жоймаған; (iii) жазбаша мәлімдемеде қамтылған құқықтық уәждер ауызша жарыссөздер барысында ұсынылуы тиіс еді және оларды куәлік мәлімдеме арқылы беру қажеттілігі болмаған; (iv) жазбаша мәлімдеме бұрын ұсынылған материалдарды едәуір дәрежеде қайталайды және шектеулі мәнге ие, MWP ұстанымы үшін маңызды жаңа мән-жайларды қамтымайды; (v) егер жазбаша мәлімдеме дәлел ретінде қабылданған жағдайда, KPLLP тарапына оған жауап беру үшін қосымша уақыт қажет болар еді, бұл өз кезегінде іс қараудың жалпы кестесіне кері әсерін тигізер еді.
15. 23 сәуір күні таңертең, сот отырысы басталар алдында және Сот белгілеген кестені елеулі түрде бұза отырып, ешқандай кешігу себептерін түсіндірместен, MWP тарапынан Сотқа электрондық хаттар жолданды. Оларға: (i) негізгі (skeletal) дәлелдер ретінде 2 сәуірдегі MWP негізгі уәждерінің жаңартылған нұсқасы, сондай-ақ ағылшын сот өндірісі шеңберінде сот шығындарын бағалауға қатысты бірқатар қосымша құжаттар; (ii) көлемі 860 беттен тұратын жаңартылған тыңдау құжаттары пакеті қоса тіркелген. Мен бұл материалдармен сот отырысы басталғанға дейін танысу мүмкіндігіне ие болмадым, сондықтан олар бойынша шешімді кейін қабылдау құқығын өзімде қалдырдым, сонымен бірге негізгі дәлелдер мен құжаттар пакетін алдын ала ұсынудың маңызын және оларды кеш ұсынудың шектеулі құндылығын атап өттім. Нәтижесінде, мен ағылшын өндірісіндегі шығындарды бағалауға қатысты құжаттарды есепке алмау туралы шешім қабылдадым; негізгі дәлелдер құжатында тек шамалы толықтырулар (әдебиеттер тізімі мен құжаттарға сілтемелер) ғана бар деп таптым; ал жаңартылған құжаттар пакетін іс жүзінде назарға алмауға болады, өйткені оған енгізілген толықтырулар негізінен Аубакиров мырзаның мәлімдемесін, шығындарды бағалау құжаттарын және негізгі дәлелдердің өзін ғана қамтиды.

16. 23 сәуірдегі бейнебайланыс арқылы өткен сот отырысында KPLLP мүддесін Тукулов мырза Петренко ханымның көмегімен қорғады. Мен олардың ұстанымдарын анық әрі ұстамдылықпен баяндағаны үшін алғыс білдіремін. MWP/Уилсон мырза тарапынан өкілдік етуді Уилсон мырзаның өзі және Аубакиров мырза жүзеге асырды.
17. Мен Тукулов мырзаға Уилсон мырзаны бұрын ұсынылған жазбаша мәлімдемесіне сәйкес қысқаша қарсы сұрақ қоюға рұқсат бердім. Алайда бұл сұрақ-жауап айтарлықтай нәтижелі болмады. Уилсон мырза нақты жауап берудің орнына көбінесе жалтармалы жауаптар беріп, қажетсіз пікірталастарға бейім болды. Қарсы сұрақ қою аяқталғаннан кейін Уилсон мырза KPLLP куәларын – Чернякова ханым мен Тукулов мырзаны қарсы сұрақ қою туралы өтініш білдірді. Мұндай өтініш беру ниеті бұрын хабарланбаған болатын. Мен бұл өтінішті қанағаттандырудан бас тарттым.
18. Бұдан кейін мен іс бойынша негізгі мәселелерді анықтап, оларды төменде баяндадым, тараптардың уәждерін тыңдадым (негізінен Тукулов мырза мен Уилсон мырза, сондай-ақ қысқаша қосымша түсіндірмелер Петренко ханым мен Аубакиров мырза тарапынан берілді) және шешім қабылдауды кейінге қалдырдым.
19. Сот отырысынан кейінгі күні KPLLP тарапынан мен сот барысында қойған сұраққа қатысты кеңейтілген жауап ретінде электрондық хат келіп түсті. Бұған жауап ретінде MWP тарапынан хат жолданып, онда сот талқылауы аяқталғаны, қосымша уәждер ұсыну жол берілмейтіні және KPLLP хатының мазмұны бойынша қарсылық білдірілгені көрсетілді. Мен сот талқылауы аяқталған сәттен бастап процесті жабық деп есептеп, екі хатты да қараусыз қалдырдым.

Негізгі мәселелер

20. Менің пікірімше, іс бойынша төрт негізгі мәселе бар, атап айтқанда:
  - (1) Қарсы өтініште көрсетілгендей, KPLLP-тың Уилсон мырзаға қатысты шығындарды өндіру туралы өтініші тиісті емес және жарамсыз болып табыла ма, тиісінше ол Сотта қаралуға жатпай ма. Мен бұл мәселені алдын ала қараудан бас тартып, оны тараптардың жалпы уәждері шеңберінде қарауды жөн көрдім.
  - (2) MWP мәлімдегендей, ағылшын және нидерланд сот өндірістері шеңберінде KPLLP алдындағы берешекті есепке жатқызу нәтижесінде, MWP бұдан әрі АХҚО Сотының шығындар туралы бұйрықтарына сәйкес KPLLP-қа қандай да бір соманы төлеуге міндетті емес пе, соның салдарынан KPLLP-тың осы өтінішін қарауға негіз жоқ па.
  - (3) (1) және (2) мәселелерді ескере отырып, Сот Уилсон мырзаға қатысты 26.26 тармақ негізінде шығындарды өндіру туралы бұйрық шығара ала ма және шығаруы тиіс пе. Бұл ретте Соттың іс жүргізуге қатыспайтын тұлғаға қатысты бұйрық шығару өкілеттігіне немесе осы өкілеттікті жүзеге асыру қағидаттарына қатысты дау болмаған. Негізгі мәселе – нақты мән-жайларды ескере отырып, мұндай бұйрықтың негізділігі.
  - (4) Сондай-ақ (1) және (2) мәселелерді ескере отырып және (3) мәселеге балама ретінде, Сот Уилсон мырзаға MWP-тың заңды немесе өзге өкілі ретінде 26.28 тармақ негізінде шығындарды өтеу туралы бұйрық шығара ала ма және шығаруы тиіс пе.
21. Тукулов мырза аталған мәселелермен келісті. Ал Уилсон мырза тарапынан мұндай келісім болған жоқ. Айта кету қажет, MWP мен Уилсон мырзаның жазбаша және ауызша уәждерінде өзге де мәселелер, атап айтқанда атқарушылық парақтардың жарамдылығы және олармен байланысты атқарушылық іс жүргізулер (жоғарыдағы 3(4) тармақты қараңыз) көтерілген. Алайда менің пікірімше, бұл мәселелер қаралып отырған өтініштерге қатысы жоқ, сондықтан мен оларды қараудан бас тартамын.

1-мәселе: қарсы өтініш

22. Қарсы өтініштің берілу негізін түсіндіру мақсатында 2025 жылғы 2 сәуірдегі талап арыз/өтініш

нысанында көрсетілген мән-жайларды толық көлемде келтіру орынды (жоғарыдағы 8 тармақты қараңыз):

«31.12.2024 жылы KPLLP сот шығындарын өндіру туралы бұйрық шығару жөнінде өтініш беруге ниет білдірген, алайда бұл өтініш дұрыс нысанда ұсынылмаған, себебі KPLLP АХҚО Сотының Ережелерінің 6-бөлігі талаптарына сәйкес стандартты нысандағы талап арыз/өтінішті дайындамаған, ресімдемеген, қол қоймаған және ұсынбаған, соның ішінде юрисдикциядан тыс тапсыруға рұқсат алу туралы өтініш бермеген, сондай-ақ талап арыз/өтініштің Сот Аппараты тарапынан қабылдануын, тіркелуін, бекітілуін, шығарылуын, мөрмен және штамппен куәландырылуын және күні қойылуын қамтамасыз етпеген.

Бұдан бөлек, кез келген жағдайда, KPLLP өтініш туралы хабарламаны/өтініш нысанын барлық тараптарға, оның ішінде юрисдикциядан тыс орналасқан немесе өзге де барлық ықтимал тараптарға Ережелердің 5-бөлігіне, тәжірибеге және рәсімдерге сәйкес заңды әрі тиісті түрде табыстай алмаған және табыстау фактісін дәлелдемеген.

Осылайша, АХҚО Сотына тиісті түрде ұсынылған, тіркелген, бекітілген, шығарылған, мөрмен және штамппен куәландырылған талап арыз/өтініш нысанындағы хабарлама болмаған және ешқашан болмағанын, юрисдикциядан тыс тапсыруға рұқсат берілмегенін, сондай-ақ тиісті табыстау жүргізілмегенін ескере отырып, 28.02.2025 жылғы нұсқауларды шығару үшін құқықтық немесе фактілік негіздер болмаған және олар бастапқы сәттен бастап (ab initio) жойылуға тиіс.»

23. MWP тарапынан ұсынылған алдын ала уәждерде АХҚО Соты әрдайым MWP-тан түрлі өтініштерді беру кезінде стандартты нысандарды пайдалануды және Ережелерді сақтауды талап еткені, сондай-ақ Соттың барлық пайдаланушылары, оның ішінде KPLLP, ешқандай ерекшеліксіз Ережелерді сақтауға және белгіленген нысандарды қолдануға міндетті екендігі көрсетілген.
24. Мен қарсы өтініште келтірілген уәждерді қабылдамаймын. Олар Ережелермен расталмайды және іс жүргізуге негізсіз процессуалдық қатаңдық енгізеді.
25. Ереженің 4-бөлігі талап қою арқылы іс жүргізуді қозғауға қатысты маңызды нормаларды қамтиды, оның ішінде талап арыз нысанын Соттың беруі, мөр басуы, бірегей нөмір беруі және күнін көрсетуі (4.1 және 4.2 тармақтар), сондай-ақ Қазақстан Республикасының аумағында және одан тыс жерлерде талап арызды табыстауға қойылатын нақты талаптар (4.9 және кейінгі тармақтар). Қарсы өтініш, шамасы, дәл осы тармақтарға сүйенеді. Алайда, қолданыстағы іс жүргізу шеңберінде өтініш беру өзге тармақтармен реттеледі. Атап айтқанда:
  - (1) 6.1 тармақ бойынша, тарап талап арыз берілгеннен кейін Сотқа өтініш жасаған жағдайда, ол 6-бөлім талаптарына сәйкес «өтініш туралы хабарламаны» ұсынуы және табыстауы тиіс. 6.2(1) тармақ бойынша, «өтініш туралы хабарлама» – бұл «өтініш берушінің сот бұйрығын шығаруды сұрау ниетін білдіретін құжат»; ал 6.11 тармақ бойынша, құжатта: (i) қандай бұйрық сұралатыны; және (ii) не себепті ол сұралатыны қысқаша көрсетілуі тиіс. Бұл ретте талап арыз нысанын немесе өзге стандартты нысанды пайдалану міндетті емес.
  - (2) Жалпы ереже бойынша, өтініш беруші өтініш туралы хабарламаны Сотқа ұсынуы тиіс (6.3-ереже). Ұсыну дегеніміз – құжатты Сотқа тапсыру. Мұнда талап арыз нысанын беру кезіндегі (мөр басу, нөмір беру, күн қою) талаптарға ұқсас талаптар көзделмеген.
  - (3) Жалпы ереже бойынша, өтініш туралы хабарламаның көшірмесі әрбір жауапкерге табысталуы тиіс (6.5 тармақ). Егер бұл ереже қолданылса, табыстау мүмкіндігінше тез жүзеге асырылуы керек, әрі кез келген жағдайда сот өтінішті қарауға кіріскенге дейін кемінде 3 күн бұрын орындалуға тиіс (6.12 тармақ).
  - (4) Соттың нұсқауларына сәйкес, өтінішті қолдайтын дәлелдемелер өтініш туралы хабарламамен бірге ұсынылуы және табысталуы тиіс (6.14 тармақ). Хабарлама

табысталған кезде оған жазбаша дәлелдемелер және сұралып отырған бұйрықтың жобасы қоса берілуі тиіс (6.13 тармақ).

26. 2024 жылғы 31 желтоқсандағы KPLLP-тың Уилсон мырзаға қатысты шығындарды өндіру туралы өтініші 6-бөлім талаптарына толық сәйкес келді. Ол қолданыстағы іс жүргізу шеңберінде ұсынылып, KPLLP-тың тиісті бұйрықты сұрау ниетін және оның негіздерін қамтыды. Өтініш Сотқа ұсынылды және әрбір жауапкерге дереу табысталды (бұл мәселеге төменде қайта ораламын). Оған жазбаша дәлелдемелер мен бұйрық жобасы қоса берілді. Осылайша, бұл талап етілген құқықтық қорғауды сұрауға арналған тиісті әрі негізделген өтініш болып табылады. Ол талап арыз арқылы іс жүргізуді қозғауға қатысты процессуалдық талаптарға бағынуға тиіс емес, дәл сол сияқты сот шешімі шығарылғаннан кейінгі шығындар туралы қарапайым өтініш те мұндай талаптарға бағынбайды.
27. Табыстау мәселесіне келсек, өтініш MWP компаниясы Сотпен және тараптармен хат алмасуда тұрақты пайдаланатын электрондық пошта мекенжайларына, оның ішінде michael.wilson@mpw.kz адресіне жіберілгенін атап өтемін. 5.3 тармақ бойынша құжат «оны табыстау қажет тұлғаға жеткізетін кез келген тәсілмен табысталуы мүмкін». Осы жағдайда электрондық пошта арқылы табыстау MWP мен Уилсон мырзаға өтініш пен оның мазмұнын жеткізу үшін толықтай тиімді болды. Бұдан кейінгі жағдайлар, соның ішінде мерзімдерді ұзарту туралы өтініштер, 28 ақпандағы нұсқаулар, 2 сәуірдегі қарсы өтініш, 23 сәуірдегі тыңдауға материалдар ұсыну және Уилсон мырзаның сот отырысына қатысуы – мұның барлығы MWP пен Уилсон мырзаның өтініш туралы толық хабардар болғанын дәлелдейді. Қазақстан Республикасынан тыс жерлерде талап арызды табыстауға қатысты нормалар бұл жағдайда қолданылмайды. Сондай-ақ бұл іс жүргізу тек KPLLP пайдасына шығарылған шығындар туралы бұйрықтарға қатысты болғандықтан, Бірінші немесе Үшінші жауапкерлерге табыстау мәселелерін қарастыру қажеттілігі жоқ.
28. Осыдан Сот KPLLP-тың шығындарды өндіру туралы өтінішін қарауға дұрыс түрде кіріскен және 2025 жылғы 28 ақпандағы нұсқауларды шығаруға жеткілікті негіздер болған деген қорытынды туындайды. Сонымен қатар, аталған нұсқаулардың 1-тармағы Уилсон мырзаны тек шығындар мәселесін қарау мақсатында іс жүргізуге тарап ретінде тартуға мүмкіндік берді. Оны тек Бірінші саты сотындағы іс жүргізуге ғана емес, сонымен қатар Апелляциялық соттағы сәтсіз апелляцияға рұқсат беру өтініштері мен олар бойынша тыңдауды қайта бастау туралы өтініштерге де қатысты тарту орынды болды.
29. Уилсон мырза тарап ретінде тартылғаннан кейінгі жағдайға келсек, формальды түрде ол өз атынан шығындарды өндіру туралы өтінішке қарсы ешқандай дәлелдеме немесе уәж ұсынбады деп айтуға болар еді. Алайда осы жағдайларда мен MWP тарапынан ұсынылған материалдарды, сондай-ақ сот отырысында ұсынылған дәлелдер мен ауызша уәждерді Уилсон мырзаның да атынан ұсынылған деп қарастыруға дайынмын.
30. Егер менің ұстанымыма қарамастан, KPLLP өтініші қандай да бір қолданылатын Ережелерге сәйкес келмеген немесе өзге процессуалдық қателік орын алған болса, бұл іс жүргізу барысында жасалған әрекеттердің жарамсыздығына әкелмейді. Қажет болған жағдайда мен 3.4 тармақ негізінде қателікті түзету туралы бұйрық шығара аламын. Ең қарапайым тәсіл – 1.8 тармақ бойынша Соттың қандай да бір сақталмаған процессуалдық талапты алып тастау өкілеттігін пайдалану болар еді. Мен мұндай тәсіл істің негізгі мақсатына сәйкес келеді деп санаймын. Іс жүргізу Уилсон мырзаға ешқандай зиян келтірген жоқ. Сот барлық дәлелдемелерді алып, барлық уәждерді тыңдады. Мұндай жағдайда істі қайта бастау – Соттың ресурстары мен тараптардың уақыты мен қаражатын орынсыз жұмсау болар еді.
31. Осылайша, MWP және Уилсон мырза атынан қарсы өтініште келтірілген бастапқы процессуалдық қарсылық негізсіз болып табылады және қанағаттандырылмайды.

(2-сұрақ): Өзара есепке жатқызу (зачет)

32. 2025 жылғы 30 қаңтардағы MWP компаниясының KPLLP-ға жолдаған хатында, MWP МФЦА Сотының қаулыларына сәйкес өзі төлеуге тиіс сот шығындарын, KPLLP-ның MWP алдындағы Англия және Нидерланд соттарының шешімдері бойынша берешегі есебіне жатқызуға ниет білдірген. Хатта былай делінген:

«Біз сіздерге [KPLLP] компаниясының [MWP] алдындағы төменде көрсетілген барлық сот шешімдері бойынша өтелмеген берешегі туралы хабарлаймыз:

[Хатта әрі қарай ағылшын және нидерланд соттарының 8 шешімі/қаулысы көрсетіліп, жылдық 8 % мөлшеріндегі сыйақы есептелетіні, сондай-ақ тұрақты түрде туындайтын сот шығындары туралы айтылған. Барлығы жиынтық түрде «Сот берешегі» деп аталған].

Осыған байланысты, біз өз заңды құқықтарымызға сәйкес, AIFC-C/CFI/2023/0002, AIFC-C/CA/2023/0040 және AIFC-C/CFI/2024/0018 істері бойынша МФЦА Сотының сіздердің пайдаңызға шығарған барлық сомаларын жоғарыда көрсетілген Сот берешегіне қарсы өзара есепке жатқызғанымызды ресми түрде хабарлаймыз. Нәтижесінде, сіздердің [MWP] алдында ешқандай ақшалай талап қою құқығыңыз жоқ және осыған байланысты барлық атқарушылық әрекеттерді дереу тоқтатуыңыз қажет. Олай болмаған жағдайда, біз сіздерге қатысты шектеу, бұғаттау және өзге де сот шараларын, сондай-ақ шығындарды өндіріп алу жөніндегі талаптарды қолданатын боламыз...».

33. Мысал ретінде, MWP өз материалдарында 2004 жылғы 4 тамыздағы мастер Леслидің, кейін 2013 жылғы 21 тамызда мастер Йоксалл растаған және толықтырған бұйрығын келтіреді. Аталған бұйрыққа сәйкес, KPLLP-дан MWP пайдасына 111 401,70 фунт стерлинг өндіріп алу белгіленген, пайыздарды есептегенде бұл сома шамамен 296 000 фунт стерлингке жетеді және МФЦА Соты MWP-ға қарсы KPLLP пайдасына өндіріп алған сот шығындарынан асып түседі.
34. Мен есепке жатқызу мәселесі бойынша өкілден тек шектеулі ғана көмек алдым. Алдын ала ұсыныстарда MWP «Дэрхемнің “Есепке жатқызу құқығы туралы” еңбегінің бесінші басылымында баяндалған және келтірілген заңға сілтеме жасайды және соған сүйенеді» деп көрсетеді, алайда нақты сілтемелер келтірмейді және тиісті ережелердің көшірмелерін ұсынбайды. Өзінің ауызша түсіндірмелерінде Уилсон мырза Аубакиров мырзаның куәгерлік айғақтарының бір бөлігіне сілтеме жасады, мен куәгерлік айғақтардың өзін дәлелдемелер қатарынан алып тастағаныма қарамастан, ол оны ұсыныс ретінде қабылдады. Осы бөлікте ол құқыққа сай есепке жатқызуға және Geldof Metaalconstructie NV v. Simon Carves Ltd. ісі бойынша Рикс Л.Дж. шешімінің 43(vi)-тармағына сілтеме жасайды, онда қолданылатын тест былайша баяндалады:

«Осы себептердің барлығына байланысты мен лорд Деннингтің тестін, импичмент тұжырымдамасына қандай да бір сілтемелерден ада, тесттің ең үздік тұжырымы әрі ең жиі келтірілетін және қолданылатын нұсқасы ретінде бөліп көрсетемін, атап айтқанда: «қарсы талаптар... [талап қоюшының] талаптарымен соншалықты тығыз байланысты, сондықтан қарсы талапты ескермей мәжбүрлі төлемге жол беру анық әділетсіз болар еді». Бұл Hanak v Green ісінде айқындалған екі элементтің маңыздылығын көрсетеді; бұл сот әділдігінің қисындылығына және әділетсіздікке жол бермеуге сілтеме жасай отырып, тығыз байланыстың қажеттілігін айқындайды; әрі оның «ескермей» деген жалпы тұжырымы, әйтпесе қарсы талап талап арызбен бірдей мәмілелерден туындауы тиіс дегендей әсер қалдыруы мүмкін квази-жарғылық тұжырымдардың кез келген тұзағынан құтылуға мүмкіндік береді, ал шын мәнінде олай емес.»

Осындай тестті қолдану кезінде MWP мен KPLLP-тің сот берешектері, шығындары, айқас және қарсы талаптары өзара тығыз байланысты деп пайымдалады, себебі MWP ағылшын және нидерланд сот шешімдері мен бұйрықтары бойынша сот

берешектерін мәжбүрлеп өндіріп алу мақсатында АХҚО Сотына тану туралы өтініш берген; ал тану туралы өтініш беру қажеттілігі тек KPLLP және басқа да сот борышкерлерінің міндеттемелерін елеулі әрі жалғасып жатқан түрде орындамауынан туындаған. KPLLP атынан Тукулов мырза бұл уәжбен келіспей, өзара есепке жатқызу мүмкін емес екенін мәлімдеді. Оның айтуынша, KPLLP-ның болжамды берешегі МФЦА Сотының қарауында болған емес, ал ағылшын және нидерланд соттарының шешімдері МФЦА-да да, Қазақстанда да танылмаған және орындалмаған. Ал МФЦА Сотының шығындар туралы қаулылары MWP-ның талаптары қанағаттандырылмағанына байланысты шығарылған.

35. MWP-тің осы істегі есепке жатқызу құқықтың әділеттік қағидаларына негізделген түріне қатысты ұстанымын және негізгі тест ретінде келтірілген Geldof Metaalconstructie NV v. Simon Carves Ltd. ісіндегі үзіндіде баяндалған критерийді басшылыққа ала отырып, мен MWP-тің шығындар бойынша, АХҚО Соты жүктеген міндеттемені өтеу үшін есепке жатқызу әрекеті тиімді болады деген тұжырыммен келісе алмаймын.
36. MWP шынымен де ағылшын және голланд сот шешімдері мен бұйрықтары бойынша сот берешектерін өндіріп алу мақсатында АХҚО Сотына тану және мәжбүрлеп орындату туралы талап арыз бергені рас. Алайда, АХҚО Соты (СЦПИ) юрисдикциялық негіздер бойынша бұл талапты қанағаттандырудан бас тартты, әрі тиісті ағылшын және голланд сот шешімдері АХҚО шеңберінде мәжбүрлеп орындату мақсатында танылған жоқ. Сонымен қатар, MWP-ке қарсы АХҚО Сотымен шығарылған шығындарды өтеу туралы бұйрықтар істің бастапқыда қанағаттандырылмауын да, сондай-ақ осы бас тартуға жасалған сәтсіз апелляциялық әрекеттерді де ескерді; олар тек нәтиженің өзін ғана емес, істің жүргізілу мән-жайларын да назарға алды. Осы жағдайларда, сот берешегі мен АХҚО Сотының шығындарды өтеу туралы бұйрықтары арасында айқын байланыс болғанына қарамастан, мен оларды KPLLP-ке сот шығындарын сот берешегін ескермей мәжбүрлеп өндіртуге мүмкіндік беретіндей дәрежеде тығыз байланысты деп есептемеймін; мұндай нәтиже анық әділетсіз болар еді.
37. Осыған байланысты, Сот MWP мен Уилсон мырзаның өзара есепке жатқызуға сүйене отырып, KPLLP-ның сот шығындарын өндіріп алу туралы өтінішін жоққа шығару талабын қанағаттандырудан бас тартады.

(3-сұрақ): Тарап болып табылмайтын тұлғаға қатысты сот шығындары

38. АХҚО Соты қаралатын істер бойынша сот шығындарын тағайындау жөнінде кең өкілеттіктерге ие (атап айтқанда, АХҚО Соты Регламентінің 27 және 42-баптарын қараңыз). Бұл өкілеттіктерге іс бойынша тарап болып табылмайтын тұлғаға қатысты да сот шығындарын өндіріп алу құқығы кіретіні МФЦА Соты Ережелерінің 26.26-тармағында көзделген:
- «26.26 Егер Сот іс бойынша тарап болып табылмайтын тұлғаның пайдасына немесе оған қатысты сот шығындарын өндіріп алу туралы өкім шығару мәселесін қарастыратын болса: (1) мұндай тұлға тек сот шығындары мәселесін қарау мақсатында іс жүргізуге қатысушы ретінде тартылуы тиіс; және (2) оған Сот осы мәселені қарастыратын сот отырысына қатысу үшін ақылға қонымды мүмкіндік берілуі тиіс.»*
39. Осы шешімде жоғарыда көрсетілгендей, 26.26 тармақтың процессуалдық талаптары сақталған: 2025 жылғы 28 ақпандағы нұсқауларыммен Уилсон мырза тек сот шығындары мәселесін қарау мақсатында іске қатысушы ретінде тартылды; сондай-ақ 2025 жылғы 23 сәуірде сот отырысы өткізіліп, оған қатысу үшін жеткілікті мүмкіндік берілді және ол нақты қатысқан.
40. Мұндай жағдайларда қолданылатын қағидалар Біріккен Корольдік соттарының тәжірибесінен туындайды (Англия және Уэльс заңнамасының тиісті нормалары, атап айтқанда 1951 жылғы Жоғарғы соттар туралы заңның 51-бабы және Азаматтық іс жүргізу қағидаларының 46.2-тармағы). KPLLP өз өтінішінде осы құқықтық актілерге сілтеме жасаған. Ал MWP мен Уилсон мырза бұл қағидаларға өз дәлелдерінде тоқталмаған.

41. Dymocks Franchise Systems v Todd [2004] UKPC 39 ісінде Лорд Браун мынадай қағидаларды атап өткен:

- (1) Алайда процеске қатыспайтын тараптарға қарсы шығындар туралы бұйрық (Costs Order) «ерекше» жағдай ретінде қарастырылғанымен, бұл «ерекшелік» ұғымы тек тараптар өз мүдделерін қорғап, өз есебінен талап арыз беретін немесе оны қорғайтын әдеттегі істер шеңберінен шығуды ғана білдіреді. Мұндай «ерекше» істердегі түпкілікті мәселе — барлық мән-жайларды ескере отырып, шығындар туралы бұйрық шығару әділетті ме деген сұрақ. Бұл юрисдикция сөзсіз белгілі бір дәрежеде нақты фактілік жағдайларға тәуелді екенін және көбіне бірқатар әртүрлі факторлардың қатар қарастырылатынын мойындау қажет: олардың кейбірі бұйрық шығаруды қолдаса, кейбірі оған қарсы болады.
- (2) Жалпы алғанда, соттың дискрециялық өкілеттігі «таза қаржыландырушыларға» қатысты қолданылмайды.....
- (3) Алайда, егер процеске қатыспайтын тұлға тек істі қаржыландырып қана қоймай, оны елеулі түрде бақыласа немесе, ең болмағанда, одан пайда көрсе, онда әділеттілік қағидалары әдетте, егер іс сәтсіз аяқталса, оның жеңіске жеткен тараптың шығындарын өтеуін талап етеді. Мұндай жағдайларда процеске қатыспайтын тұлға қаржыландырылатын тарапқа сот төрелігіне қолжетімділік беріп қана қоймай, іс жүзінде өзі де өз мүддесі үшін сот төрелігіне қол жеткізіп отырған болады. Ол өзі сот ісіндегі «нақты тарап» болып табылады — бұл ұғым сот тәжірибесінде бірнеше рет қолданылған.

42. Кейін өз шешімінде лорд Браун былай деп атап өтті: «заңнамалық актілерде көзделгендей, кез келген құқыққа қайшылық немесе спекулятивтік сот ісін жүргізуге ұмтылу өз алдына процеске қатыспайтын тұлғаға қатысты шығындар туралы бұйрық шығаруға негіз бола алады, алайда мұндай мән-жайлардың болмауы мұндай бұйрықтың шығарылу мүмкіндігін жоққа шығармайды» (33 тармақ).

43. Goodwood Recoveries Ltd v Breen ісінде Рикс Л.Дж., Dymocks Franchise Systems (NSW) Pty Ltd v Todd бойынша лорд Браунның шешімін кеңінен келтіре отырып, 59 тармақта жағдайды былай түйіндеді:

«Егер процеске қатыспайтын директорды өз пайдасын көздейтін, сот процесін бақылап және/немесе қаржыландыратын «нақты тарап» деп атауға болатын болса, ол адал әрекет еткеніне немесе қандай да бір заң бұзушылыққа жол бермегеніне қарамастан, сот төрелігі фактілерді объективті бағалау негізінде оны шығындарды өтеуге жауапты деп тануды талап етуі мүмкін. Сондай-ақ лорд Браунның түсіндірмелерінде... «спекулятивтік сот талқылауына ұмтылу» «құқыққа қайшылықпен» бір санатқа жатқызылғанын атап өткен жөн».

44. Бұл үзінді Petromec Inc v Petroleo Brasileiro SA Petrobras ісінде Лонгмор Л.Дж.-дың 11-тармағында Рикс Л.Дж.-дың жоғарыда аталған шешімінен келтірілген үзіндіні өз кезегінде қайталау арқылы қолданылған. Лонгмор Л.Дж. бұған қосымша былай деп атап өтті:

«Түсініспеушіліктерді болдырмау үшін, осы қағидат тек «директорлармен» шектелмейтінін қосымша айту қажет болуы мүмкін. Бұл жағдайда Ефромович мырза [тиісті процеске қатыспайтын тұлға] Petromec компаниясының директорлары кім екенін ашып көрсетпеді жөн көрген; бұл, әрине, юрисдикцияның оған қолданылмайтынын білдірмейді, өйткені оның іс жүзінде тиімді бақылаушы екені анық».

11 тармақтың басында Лонгмор Л.Дж. процеске қатыспайтын тұлғаны сот шығындарын төлеуге міндеттеуге мүмкіндік беретін юрисдикцияны жүзеге асыру құқықтық дереккөздерге шамадан тыс сілтемелер арқылы тым күрделеніп кету қаупі бар екенін атап өткен. Бұл пікірді сол іс бойынша Лоус Л.Дж. 19 тармақта қолдап, Лонгмор Л.Дж.-дың ұстанымымен келісе отырып, апелляцияның қанағаттандырылмауы тиіс екенін білдіргеннен кейін былай деді:

«Мен оның 11 тармақта айтқан, осы юрисдикцияны құқықтық дереккөздерге сілтемелер арқылы шамадан тыс күрделендіруге болмайды деген пікіріне толық қосыламын. Шынында да, менің ойымша, ол тым күрделеніп кеткен. 51-бөлім нақты шектеулермен шектелмеген кең дискреция береді. Оқу материалдары, құрметпен айтқанда, сот басшылыққа алатын факторларды көрсету тұрғысынан маңызды болғанымен, олар ережелер жиынтығы ретінде қарастырылмауы тиіс».

45. Осы ой Systemcare (UK) Ltd v Services Design Technology Ltd ісінде Льюисон Дж.-дің 26-тармағында да көрініс тапқан:

«Лорд Браунның [Dymocks ісіндегі] сөздері заң күші бар ереже ретінде қарастырылмауы тиіс. Түпкілікті мәселе — мұндай бұйрық шығару әділетті ме деген сұрақ. Аталған істерді әрбір жағдайда соттың дискрециялық өкілеттігін қолданар алдында міндетті түрде болуы тиіс факторлардың толық тізімі ретінде қарастыру қате болады. Бір істегі дискрецияны ақтауға жеткілікті болған жағдай, басқа істе оның міндетті шарты ретінде қарастырылмауы тиіс....».

Systemcare ісінде тиісті процеске қатыспайтын тұлға — Шариф мырзаға қатысты шығындарды өтеу туралы бұйрық шығарылған, әрі ол апелляцияда да қолдау тапқан. KPLLP бұл істі осы іс бойынша Уилсон мырзаға қарсы өтініште ұқсастық ретінде келтіруге тырысқанымен, ол дұрыс түрде Systemcare ісі фактілері бойынша ерекше, шеткі жағдай болғанын мойындайды. Шариф мырза жауапкер компанияның басқарушы директоры және 90% үлескері болған, әрі компанияның «негізгі қозғаушы күші» ретінде танылған. Талап қоюшының айтуынша, жауапкер компания Шариф мырза арқылы оны негізсіз сот процесіне тартқан және оның әрекеттерінің салдарынан елеулі шығындарға ұшыратқан. Егер Шариф мырзаның әрекеттері болмағанда, сот процесіне жұмсалған барлық шығындар да орын алмас еді, оның ішінде даулы әрі беделге нұқсан келтіретін деректерді ұсыну да бар. Ол іс жүзінде сот процесінің негізгі пайда алушысы болған және барлық практикалық тұрғыдан алғанда, сот талқылауы негізінен оның тарапынан қаржыландырылған.

46. Енді осы қағидаларды ескере отырып, осы істің нақты мән-жайларын қарастырамын.
47. Уилсона мырзаның MWP негізгі материалдарында баяндалғаны бойынша ол «MWP-тің директоры, лауазымды тұлғасы немесе акционері емес, тікелей де, жанама түрде де компанияны иеленбейді және бақыламайды», сондай-ақ ол «MWP-тің қызметкері, солиситоры және корпоративтік заңды өкілі» болып табылады. Соттың қолындағы дәлелдемелер бұдан әрі қорытынды жасауға мүмкіндік бермейді. 2023 жылғы 11 сәуірдегі BVO компанияларының тіркелген агенті қол қойған сертификатқа сәйкес, сол кезде компанияның жалғыз директоры MWP Corporate Finance Limited болған, жалғыз акционері WFA-Windsor Fine Arts Establishment болған, ал компания ешқандай корпоративтік лауазымды тұлғаларды тағайындамаған. Жанама иелік ету немесе бақылау мәселесі Уилсон мырзаны жауап алу кезінде қысқаша қозғалғанымен, оның жауаптары нақты жағдайға жарық түсірмеді.
48. Алайда бұрынғы материалдар басқаша көріністі көрсетеді. Мысалы, Assaubayev and others v Michael Wilson & Partners Ltd ісі бойынша Англия Апелляциялық сотының шешімінің 4-тармағында Уилсон мырза MWP-тің «басқарушы директоры» ретінде аталған; ал 2021 жылғы 15 қарашадағы Англия Жоғарғы сотындағы Дагналл магистрінің шешімінің 8-тармағында (MWP материалдарының 60-бетінде) ол «MWP-тің солиситоры және директоры» ретінде көрсетілген; сондай-ақ 2024 жылғы 13 қарашадағы Дагналл магистрі бұйрығының тізімінде де (сол материалдардың 171-беті) осыған ұқсас сипаттама берілген, мұнда «direction» сөзі, шамасы, «director» сөзінің қате жазылуы болуы мүмкін. Жиналған дәлелдемелер негізінде мұның қашан және қалай өзгергенін, егер өзгерген болса, сондай-ақ бұл өзгеріс істің мәнін түбегейлі өзгертті ме — оны нақты айту мүмкін емес.
49. Сонымен қатар, Қазақстандағы «Майкл Уилсон және серіктестер» филиалына қатысты деректер

бар. 2024 жылғы ресми құжатта Уилсон мырза филиалдың «басшысы» және «алғашқы директоры» ретінде көрсетілген. Өзі берген түсініктемеде ол филиал басшысы екенін, бірақ директор емес екенін айтқан. Бұл іс бойынша тарап – MWP компаниясы, филиал емес. Алайда талап арызда филиалдың мекенжайы көрсетілгені белгілі бір дәрежеде маңызға ие болуы мүмкін. Филиалдың құқықтық мәртебесі және MWP-ға қатысты сот шығындарын филиал активтері есебінен өндіру мүмкіндігі атқарушылық іс жүргізу шеңберінде қаралатын мәселе болып табылады және осы кезеңде шешуді талап етпейді.

50. Егер артқа көз жүгіртсек, мырза Уилсон мен MWP арасында тығыз байланыс бар екені айқын көрінеді. Компания атауының өзі мырза Уилсонның есімін қамтиды. Ол бастапқы сот өндірісі шеңберінде Соттың бірінші сатысында (СПИ) қатысқан кезде, оның компаниямен байланысы Соттың «Michael Wilson and Partners, Limited, ... АХҚО Сотында мырза Майкл Уилсонның өзі арқылы ұсынылған» деген сілтемесі арқылы ерекше атап өтілген (2023 жылғы 26 қыркүйектегі СПИ шешімінің 2-тармағын қараңыз). Осы істің негізін құрайтын сот берешектері MWP бірінші жауапкерге және KPLLP-ге көрсеткен деп болжанатын заңгерлік қызметтер үшін төленбеген гонорарларға қатысты. Мырза Уилсон, шамасы, қарыздарды өндіріп алу бойынша ағылшын және нидерланд соттарындағы процестерге тікелей қатысқан. Ал АХҚО Сотындағы MWP бастаған іс жүргізуге келетін болсақ, ол барлық маңызды кезеңдерде шешім қабылдаған тұлға болғаны байқалады. MWP атынан АХҚО Сотында істі жүргізуге қатысқан басқа тұлғалар анықталмаған.
51. KPLLP АХҚО Сотындағы істі жүргізуге қатысты бірқатар сын-ескертпелер білдіреді. Бұл мәселелер көбінесе мырза Уилсонға MWP өкілі ретінде шығындарды өтеу туралы баламалы талапқа қатысты болғанымен, осы мәселе үшін де белгілі бір дәрежеде маңызды, сондықтан оларды қысқаша келтіру орынды:
- (1) СПИ бойынша бастапқы іс аясындағы шығындар туралы шешімінде Лорд Манс талаптың кейбір ерекшеліктерін былайша сипаттаған:

«2. [Ағылшын және нидерланд сот шешімдерін АХҚО Сотында немесе сол арқылы тану не орындау әрекеті] бастапқыда Соттың юрисдикциясына жататын талап ретінде сипатталды, алайда кейінірек юрисдикциялық негізді талап етпейтін жай өтініш ретінде түсіндірілді. Онымен бірге көлемді құжаттар ұсынылды, олардың бір бөлігі айқын мәнге ие болмады. Үшінші жауапкерге қатысты ерекшелік – оған қарсы ағылшын немесе нидерланд соттарының ешбір шешімі болмаған. Талап бірқатар негізсіз дәлелдермен сүйемелденді...

... талап кеңейтілген әрі қымбат форматта ұсынылды, ал бірқатар дәлелдер бастапқыдан-ақ нақты табысқа жету мүмкіндігінен айырылған еді».
  - (2) Осы негізсіз дәлелдердің кейбірі апелляцияға рұқсат беру туралы сәтсіз өтініште қайталанған.
  - (3) Бұдан кейін сот «қате» деп бағалаған апелляцияға рұқсат беру туралы өтінішті ауызша қайта қарау туралы өтініш берілген. Алайда бұл мәселе алғаш рет көтерілгендіктен, сот кейінгі шығындар туралы шешімінде 26.12 тармақ негізінде қосымша шығындар тағайындаудан бас тартты.
  - (4) Сот шығындарын өндіріп алу туралы бұйрықтарды орындау барысында қиындықтар MWP-нің талап арыз/өтініш нысандарында БВО-да тіркелген компания ретінде өзінің мекенжайын және өзге деректерін, сондай-ақ Қазақстандағы филиалының деректерін көрсетпеуінен туындаған. Бұл KPLLP мәлімдегендей әдейі жасалған ба, жоқ па – оған қарамастан, ол қажетсіз қиындықтар мен шығындарға әкелді. (Сонымен қатар, мырза Уилсонның сот орындаушыларына қысым жасау арқылы атқарушылық өндірісті тоқтатуға тырысқаны туралы шағымға баға бермеймін).
  - (5) Басқа сын-ескертпелердің қатарында артық әрі орынсыз хат-хабар жіберу бар. Мырза

Тукулов өз куәлігінде:

«2023 жылғы ақпаннан бастап мырза Уилсон АХҚО Сотының Аппаратына және [KPLLP]-ге 90-нан астам электрондық хат жолдады, олардың көпшілігі қайталанатын, іске қатысы жоқ немесе арандатушылық сипатта болды. Мысалы, 2024 жылғы 14 қазанда ол бір күнде төрт электрондық хат жіберіп, [KPLLP]-нің шығындар туралы ұсынысына негізсіз қарсылық білдіріп, атқарушылық бұйрықтарды өзгерту туралы өтінішіне қатысты сұрақтар қойған. Сот Аппараты оған мұндай әрекеттерді тоқтатуды сұрағанына қарамастан, ол жалғастырды», – деп көрсеткен.

- (6) Мырза Уилсон барлық хат-хабар MWP атынан жіберілгенін және барлық процессуалдық құжаттар да MWP атынан ұсынылғанын мәлімдейді. Хаттар «Michael Wilson and Partners, Ltd» атынан жолданып, тиісті деректемелер көрсетілетінін алға тартады. Бұл формальды тұрғыдан дұрыс болуы мүмкін. Мен мырза Уилсон барлық хаттарды жеке өзі жазбауы мүмкін екенін мойындаймын. Алайда ол процесті толық басқарып, хат-хабар мен құжаттардың мазмұны мен стилін анықтайды және сол үшін жеке жауапкершілік көтеруі тиіс деп есептеймін. Оның куәлік беруі, қарсы сұрақтар кезіндегі жауаптары және ауызша түсініктемелері бұл тұжырымды растайды.
52. Жоғарыда аталған жайттар негізінен орынсыз жұмсалған шығындар мәселесіне қатысты. Дегенмен, мырза Уилсонның іс жүргізуі жеке миссия сипатында болғаны, теңгерімсіздігі және заңды өкілге тән қалыпты шектерден шыққаны байқалады. Оның әрекеттері KPLLP үшін негізсіз шығындарға әкелген.
53. Бұл Осы істе процеске қатыспайтын тарапқа қатысты шығындарды өтеу туралы бұйрықты ақтаған кейбір ерекшеліктер жоғарыда қаралған істердегідей толық көлемде орын алмаған. Мысалы, мен бұрын Уилсон мырзаның MWP ішінде Қазақстандағы филиалдың басшысы лауазымынан басқа ешқандай ресми қызмет атқармайтыны туралы дәлелдерге сілтеме жасағанмын. Бұдан бөлек, MWP-тің акционерлік құрылымына қатысты дәлелдердің шектеулі болуы және MWP-ке тиесілі өтелмеген сот берешектерін өндіріп алудан кімнің түпкілікті пайда көретіні туралы нақты дәлелдердің болмауы сотқа Уилсон мырза сот ісін өз жеке пайдасы үшін жүргізді деген қорытынды жасауға мүмкіндік бермейді. Сондай-ақ дәлелдер оның сот процесін қаржыландырғанын да көрсетпейді. Алайда, барлық мән-жайларды ескере отырып, мен Уилсон мырза АХҚО Сотындағы MWP-тің сот ісін іс жүзінде бақылаған және әлі де бақылап отыр деген әділетті қорытынды жасауға болады деп есептеймін. Дәл осы Уилсон мырзаның шешімдері мен әрекеттерінің нәтижесінде KPLLP сот процесіне тартылып, соған байланысты шығындарға ұшырады, оның ішінде MWP тарапынан төленуі тиіс деп белгіленген, бірақ MWP-тің БВО-да орналасуына байланысты өндіріп алынуы мүмкін емес шығындар да бар.
54. Сот тәжірибесінде бұл мәселенің нақты фактілерге тәуелді екені, негізгі сұрақ – әділдік екені және соттың кең дискрециялық өкілеттігі бар екені көрсетілген. Осыны ескере отырып, барлық мән-жайларды талдап, мен KPLLP пайдасына шешім шығарып, мырза Уилсонға қатысты жеке шығындар туралы бұйрық шығару әділ деп санаймын.
55. KPLLP талап етеді 16 000 АҚШ доллары мөлшеріндегі соманы өндіріп беруді, бұл MWP-ке қарсы шығарылған келесі бұйрықтарға сәйкес KPLLP-ке төленуге тиіс деп белгіленген нақты сот шығындарының сомасы болып табылады: АХҚО Сотының № AIFC-C/CFI/2023/0002 ісі бойынша СПИ бұйрығы және Апелляциялық соттың № AIFC-C/CFI/2024/0018 ісі бойынша бұйрығы.
56. Қазіргі таңда шамамен 6 000 АҚШ доллары тиісті атқарушылық параққа сәйкес MWP филиалының активтеріне өндіріп алу арқылы сәтті өндіріліп алынғанымен, Тукулов мырза маған бұл өндіріп алуды MWP даулағанын хабарлады, сондықтан ол бұл соманы Уилсон мырза осы шешімге сәйкес төлеуге тиіс шығындардан шегеру дұрыс болмайды деп мәлімдеді. Мен бұл ұстанымды қабылдаймын. Қайталама өндіріп алу тәуекелін болдырмау үшін, осы бұйрықта Уилсон мырзаның сот шығындарын төлеу бойынша жауапкершілігі қолданыстағы сот бұйрықтарына сәйкес MWP компаниясының жауапкершілігімен бірлескен (ортақ) жауапкершілік

болып табылатынын көрсетуге болады, ал бұл бұйрық аталған қолданыстағы сот бұйрықтарына әсер етпейді. Тукулов мырза кез келген жағдайда KPLLP MWP пен Уилсон мырзадан MWP-ке қатысты қолданыстағы бұйрықтар бойынша төленуге тиіс жалпы сомадан асатын мөлшерде өндіріп алуға әрекет жасамайтынын және бұған жол берілмейтінін мәлімдеді.

57. Шығарылуға тиіс бұйрықты орындау өз алдына бірқатар қиындықтар туындатуы мүмкін, мысалы, Уилсон мырзаның жауап алу кезінде Қазақстанда тұратынын мойындаудан бас тартуына немесе өзінің активтері мен табыс көздері туралы толық ақпарат бермеуіне байланысты. Алайда, бұл кезеңде мұның мәні жоқ.

(4) Мәселе: орынсыз жұмсалған шығындар

58. KPLLP-тің (3) мәселесі бойынша оның пайдасына шешім шығарғаныма байланысты (4) мәселені егжей-тегжейлі қарастырудың қажеті жоқ: 26.28 тармақ бойынша шығындарды өтеу туралы бұйрық KPLLP тарапынан 26.26 тармақ бойынша процеске қатыспайтын тарапқа қатысты шығындарды өтеу туралы бұйрыққа балама ретінде сұралған болатын. Алайда, егер іс одан әрі қаралатын болса, (4) мәселе шешуге шығарылған жағдайда мен не себепті KPLLP-ке қарсы шешім қабылдар едім дегенді қысқаша көрсету пайдалы болады.

59. 26.28 тармақ сотқа «тиісті заңды немесе өзге өкілді» орынсыз жұмсалған шығындарды өтеуге міндеттеу құқығын береді.

60. Мырза Уилсон бұл іс бойынша MWP-нің заңды өкілі болды.

61. Орынсыз жұмсалған шығындар бойынша бұйрыққа қатысты, мен ағылшын соттарындағы тәсілді қолдануды орынды деп санаймын. Негізгі критерийлер: (i) өкілдің әрекеті орынсыз, негізсіз немесе немқұрайлы болуы; (ii) оның әрекеті артық шығындарға әкелуі; (iii) барлық жағдайларды ескере отырып, мұндай шығындарды өтеуді міндеттеу әділ болуы.

62. KPLLP тап болып отырған негізгі қиындық – тиісті іс жүргізулер бойынша бүгінгі күнге дейін айқындалған шығындар бұрыннан сот қарауының нысанасы болған, және менің пікірімше, бұл шешімдерді қайта қарау үшін қазір тым кеш. Осыған байланысты:

СПИ-дегі бастапқы іс жүргізу барысында KPLLP өтініш беріп, MWP-ге қарсы шығындарды өндіру туралы Бұйрық алған (жоғарыдағы 3(1) тармақ). Қазір кері оралып, осы шығындардың бір бөлігін немесе барлығын MWP-нің заңды өкілі «орынсыз жұмсалған шығындар» ретінде төлеуі тиіс деп мәлімдеу тым кеш.

Апелляцияға рұқсат беру туралы өтініш қанағаттандырудан бас тартылғаннан кейін (жоғарыдағы 3(2) тармақ) KPLLP шығындар туралы өтініш бермеген, және бұл бойынша ешқандай Бұйрық шығарылмаған. Қазіргі уақытта мұндай өтініш беру үшін де тым кеш.

Апелляцияға рұқсат беру туралы өтінішті ауызша қайта қарау жөніндегі өтініш қанағаттандырылмағаннан кейін (жоғарыдағы 3(3) тармақ) KPLLP MWP-ге қарсы шығындарды өндіру туралы Бұйрық алған. Тағы да, осы шығындардың бір бөлігін немесе барлығын MWP-нің заңды өкілі орынсыз жұмсалған шығындар ретінде төлеуі тиіс деп кейіннен мәлімдеу үшін тым кеш. Бұдан бөлек, үшінші жауапкердің MWP-нің негізсіз әрекетіне байланысты 26.12 тармаққа сәйкес қосымша шығындар тағайындау туралы өтініші сол кезде қанағаттандырылмаған. Сондықтан орынсыз жұмсалған шығындарды өтеу туралы Бұйрық шығару мүмкіндігі де болмаған.

Атқарушылық парақтарға қатысты тараптардың өтініштері бойынша өз шешімінде (жоғарыдағы 3(4) тармақ) Сот әдейі шығындар туралы Бұйрық шығармаған, өйткені тараптардың ешқайсысы айқын жеңімпаз болып табылмайды және бұл мәселелер қосымша шығындарды тағайындауды орынды етпейді деп есептелген. Осы жағдайда кері оралып, орынсыз жұмсалған шығындарды өтеу туралы шешім шығару мүмкін емес.

63. Соған қарамастан, мен KPLLP-нің мынадай шағымдарын белгілі бір дәрежеде түсінемін: негізсіз

ұсыныстарға жауап беруге кеткен уақыт пен шығындар, шамадан тыс хат алмасу, сондай-ақ мырза Уилсонның MWP-нің заңды өкілі ретінде жолдаған қайталанатын және іске қатысы жоқ материалдарын қарау қажеттілігі. Оның мұндай мінез-құлқы, менің ойымша, жалпы алғанда, орынсыз шығындарға қатысты юрисдикция тұрғысынан «негізсіз әрекет» ретінде бағалануы мүмкін. Егер мұндай әрекеттер жалғасқан жағдайда, нақты іс жүргізу шеңберінде және тараптар арасындағы шығындарды бөлудің баламасы ретінде орынсыз жұмсалған шығындарды өтеу туралы тиісті өтінішті мұқият қарастыру қажет болар еді.

Қорытынды

64. Жоғарыда баяндалған себептерге байланысты, АХҚО Сотының Ережелерінің 26.26 тармағына сәйкес KPLLP-нің мырза Уилсоннан жеке тәртіпте шығындарды өндіру туралы өтініші қанағаттандырылады, ал MWP-нің қарсы өтініші қанағаттандырудан бас тартылады.
65. Бұйрықтың нысанына қатысты: шығындар мәселесін ескере отырып, мырза Түкуловқа осы шешім қабылданған күннен бастап 10 күн ішінде, атап айтқанда жоғарыдағы 56 тармақты ескере отырып, Соттың қарауына Бұйрық жобасын ұсыну ұсынылады. Ал мырза Уилсонға осыдан кейін 10 күн ішінде аталған жобаға қатысты кез келген жазбаша ескертулерін ұсыну мүмкіндігі беріледі. Сондай-ақ шығындарды өтеу туралы кез келген өтініш осы шешім қабылданған күннен бастап 10 күн ішінде жазбаша түрде ұсынылуы тиіс, ал оған жауап тағы 10 күн ішінде берілуі қажет. Осыдан кейін Сот шығындар мәселесін құжаттар негізінде қарап, қосымша тыңдау өткізбей-ақ түпкілікті Бұйрық шығарады.

Сот қабылдады,

Мәртебелі сэр Стивен Ричардс
Судья, АХҚО Соты

Өкілдік:

Талап қоюшы мен Қосылған тараптың атынан «Майкл Уилсон және Серіктестер, Лтд», Алматы, Қазақстан компаниясынан серіктес Майкл Уилсон мырза, оған аға заңгер Ермек Аубакиров мырза көмектесіп, өкілдік етті.

Бірінші жауапкер өкілдік етілген жоқ.

Екінші жауапкерді серіктес мырза Бахыт Түкулов ұсынды, оған Алматы қаласындағы «TKS Disputes» ЖШС-нен заңгер ханым Мария Петренко көмектесті.

Үшінші жауапкер өкілдік етілген жоқ..